

Emanuel Rádĭ

1873-1942

Emanuel Rádł (muni.cz)

- Novic v augustiniánském klášteře
- Studium přírodních věd
- Habilitace z dějin biologických teorií
- Profesor přírodní filosofie a dějin přírodních věd
-
- Spojení filosofie a aktuálních společenských otázek
- Příklon k protestantismu

Filosofie českého protestantismu

- T. G. Masaryk — filosofie dějin a úloha náboženství
- J. Kozák
- J. L. Hromádka
- E. Rádl — návaznost na T. G. M., kritika pozitivismu, mechanicismu, pozornost přírodní vědě (biologie) a filosofii
 - Vztah mezi osobním přesvědčením a nadosobním, objektivním světem
 - Filosofie jako osobní vyznání, nebo poznání objektivního světa?
 - Vyostření sporu objektivismus – subjektivismus

Rádlova obhajoba subjektivismu

- Zaměřen proti pozitivistické „neangažované“ vědě
- Postup od pragmatického pojetí pravdy (pravda jako mravní rozhodnutí a subjektivní oddanost určitému názoru)...
- ...k představě absolutní říše pravd a mravnosti
- a nakonec k filosofické soustavě (postavené na biologii), kde jsou tyto představeny jako přírodovědecký fakt.

Kritika pozitivismu

Reformátorský úkol:

- Přesnost a věcnost místo mýtu
- Věda jako ovládnutí světa
- Vědci nebudou diváky

Tři stádia

- Přírodověda, metafyzika, teologie
 - I metafyzika a teologie vědecky přesné a na zkušenosti založené
- Falešný objektivismus

(s. 27)

Obhajoba náboženství a teologie

- Kombinace subjektivistické pravdy a říše pravdy a teologické pravdy

→ Pravda je „správná, mravná a zbožná“ najednou

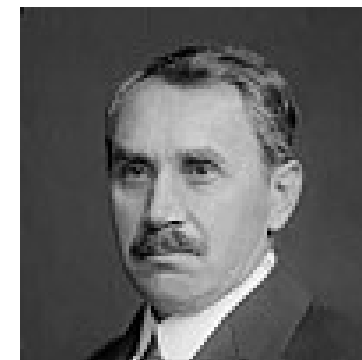
→ Pravda víry + pravda vědy = pravda věřená

Vztah vědy a víry vyřešen splynutím vědy a teologie

→ Otázka „pravé skutečnosti“

Rádlovo hledání smyslu

- Ztotožnění funkce a smyslu
 - Příklad řeči – obsah, cíl, význam
 - Funkce a účel (plán a cíl dějství) je vlastní veškeré organické přírodě
- Objektivně existující, smyslově nepostižitelná data, na která pozitivismus nedosáhne

Rádl o smyslu

- smysl jako objektivně daná skutečnost, tj. smysl objektivní (příroda).
- uvědomělý smysl, tj. subjektivní (lidská aktivita)
- → Nutnost vyššího subjektu jako smyslu

Smysl věcí jest přírodním faktem objektivně daným, ale lze jej postihnout jen 'vnitřním okem', jest to idea, jak říkal Platon, věc objektivně daná, vědecky vymežitelná, ale samotnými smysly nepostižitelná.

Subjekt smyslu

- „Duch světem vládne“ jako ústřední myšlenka všech popisů světového dění od nepaměti až po
- Hegel svým „rozum světu vládne“ myšlenku pantheisticky zkreslil
- A moderní věda zcela zapomněla
- Že nikoli rozum, ale smysl, účel, Prozřetelnost světem vládne, a že člověku lze její plány tu a tam postihovat. (s. 267)

Útěcha z filosofie

Starší myšlenka, že pravda neexistuje (není dána), ale platí, je tu rozvedena na kosmologické rovině: svět vůbec, vesmír také není dán a neskládá se ze samých daností (není „jen prach a popel“), ale žije nebo alespoň má podíl na životě. Život znamená žít z pravdy; vše ostatní je umírání a smrt. Žít z pravdy znamená být svým životem zakotven v pravé skutečnosti. Vesmír žije, pokud je víc než pouhou daností, pokud je zakotven v pravé skutečnosti, která je výš než skutečnost daná. To je vlastní smysl Rádlova učení, jak je podáno v *Utěše z filosofie*. V pravé skutečnosti je vesmír zakotven nikoli jednou kotvou, ale nescísnými kotvami: každá individuální bytost je takovou kotvou. Na nejnižší úrovni – tak si rozvádím Rádlovu myšlenku – spočívá kotvička elektronů, atomů a molekul (etc.) v jejich „orientačním smyslu“, který jim v jistých – Teilhard de Chardin by řekl: extrémních – případech dovoluje chovat se přiměřeně rozvrhu a plánu, který je přesahuje, totiž rozvrhu a plánu živého organismu. Avšak tento plán není ani produktem (pouhým produktem) oněch primitivních bytostí, ani si je nepodrobuje jako vnější síla. „Život nepovstal z hmoty; nemohl ani vstoupit do těla zvenčí,“ píše Rádl. Atraktivnost života jako programu pro neživé resp. předživé atomy a molekuly musí být založena na reaktivitě, citlivosti, vnímavosti těchto elementárních bytostí a na jejich vnitřní náklonnosti, „poslouchat“ a řídit se takovým programem jako něčím, co přesahuje jejich vlastní dimenzi, jejich danost. Předživé je tedy nakloněno oživení, právě tak jako živé je nakloněno uznat a prostředkovat vládu morálnosti. Filosofický kritik *Utěchy* napsal také, že Rádl není evolucionista. Nevím a nedovedu pochopit, jak může vzniknout podobné nedorozumění. Rádl ovšem ví o tom, že vývoj existuje; ví také, že historie je víc než pouhý vývoj. Mluví-li o věčném trvání života a morálnosti, nemá na mysli jejich neproměnnost, nýbrž jejich jednoť. Tím nikterak není popřena ani dějinnost, ani vývojovost. V *Dějinách filosofie* ještě uvedl autor obraz konce světa, kdy veškerá danost se zřítí do propasti a kdy zůstává „jen to, co je metafyzickou podstatou tohoto pojetí života: zůstává jen absolutní jádro všeho, zůstává jen to, co má být: nastává poslední soud“. V *Utěše* nejde zpět, nýbrž dál: ptá se, „kam se vlastně wpisuje trvání života a morálnosti“. Ale nemá na mysli záznam, stopu toho, co se odehrálo, nýbrž jde mu o perspektivu. Svůj obraz o morální centrále, ležící mimo náš dosah, jejíž v prostoru a v čase rozvinutá vláda je „tak nezničitelná a elementární jako sám život“, končí otázkou: „Kam nás tato síť morálnosti vede a kam nás jednou dovede?“ Rádlova otázka nás nenechává na pochybách, že ona morální centrála v jeho pojetí lidí skutečně někam vede a dovede.

V tom je útěšnost jeho knížky, v tom je útěšnost filosofie: i ve chvíli umírání, tváří v tvář smrti, kdy ani filosof činu a aktivity nemůže už nic dělat, může přece v distanci od vlastního života a životní aktivity vědět, že nekončí vše, že tu je směr a cíl, kosmický smysl, který vyzývá i příští pokolení k tomu, aby jej pomáhala naplňovat. Tento poslední smysl veškerenstva je podle Rádla bezbranný, nevnucuje se nikomu, neuskutečňuje se mocí a silou, ale oslovuje každého člověka a působí skrze poučení, vedení, pochvalu, příklad, napomenutí a varování hodných lidí, tj. lidí, kteří se jeho vnitřní vládě podrobují.

- [Útěcha z filosofie \[ad: Emanuel Rádl: Útěcha z filosofie, Praha 1969\] \(hejdanek.eu\)](http://hejdanek.eu)

chatGPT

1. Pravda není pouze daná, ale platí a svět i vesmír jsou zakotveny v pravé skutečnosti, která přesahuje skutečnost danou.
2. Vesmír žije a každá individuální bytost je kotvou této skutečnosti.
3. Život znamená žít z pravdy, která je výš než skutečnost daná.
4. Předživé i živé jsou nakloněny k oživení a uznání a prostředkování vlády morálnosti.
5. Vývoj existuje, ale autor neznamena, že morální centrála nebo jednota jsou neproměnné.
6. Útěcha z filosofie se ptá, kam se vepisuje trvání života a morálnosti, a ukazuje, že jsou zakotveny v metafyzické podstatě.

Bing, Copilot

- Vybraný text je úvodem k recenzi knihy Útěcha z filosofie od Emanuela Rádla, kterou napsal Ladislav Hejdánek v roce 1969. V textu autor shrnuje různé reakce odborné kritiky na Rádlovu knihu, která vyšla poprvé v roce 1946 a byla napsána v letech 1938-1941. Autor poukazuje na to, že Rádlova kniha byla často nepochopena nebo zavrhována z různých ideologických nebo metodologických důvodů. Autor také naznačuje, že Rádlova kniha obsahuje hluboké a originální filosofické myšlenky, které si zaslouží pozornost a interpretaci. Autor se pak pokouší nastínit hlavní směr Rádlova myšlení, který spočívá v kritice mechanistického pojetí hmoty a světa a v návrhu nové metafyziky založené na víře v život jako základní princip veškerenstva.

A teď vážně...

Dějiny filosofie, Dějiny biologických teorií, Moderní věda

— Filosofický smysl přírodních věd (=to, co je)

+

Útěcha z filosofie (1946)

— Vláša zákona (=to, co má být)

→ život jako výraz vlády neviditelného zákona v oblasti hmoty

Útěcha z filosofie

Bůh:

- Bezbranná bytost nezasahující násilím do světového běhu
- Působí skrze „hodné lidi“

Budoucnost lidské vzdělanosti

- Krize začala v renesanci vzpourou proti křesťanství
- Nutný návrat k morálnímu zákonu
 - Devastace mravního řádu nás vzdaluje vzdělanost cílů:
 - Blaženost pozemského života
 - Blaženost života věčného

Útěcha z filosofie

- Dřívější dualismus
 - Sféra toho, co je – svět přírody, která existuje
 - Sféra toho, co být má – svět zákona, který neexistuje, ale platí

→ Metafyzický úkol člověka:

vtělovat zákon do chaosu přírody i společnosti

→

- Mizí původní metafyzický dualismus
- Teismus přechází v pantheismus
- Vesmír se stává živým tělem Boha

Útěcha z filosofie

Na rozdíl od předchozího, psychologizujícího a pragmatického konceptu

Pojetí pravdy, pravda je

- realita nezávislá na člověku
- odkrývaná, nikoli tvořená
- neměnná

→ kosmos naplněný mravním životem a smyslem

Filosof přírody

- Dějiny vývojových teorií v biologii XIX. století
 - Otázka pravdivé teorie
 - Kritéria pravdy
 - Podstata, metody a výsledky vědy
- Romantická a moderní věda

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
RIDI FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKRLACH - SVAZEK I

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

•ČIN•

PRAHA

Moderní věda

její podstata, metody a výsledky

1926

- Obecné vlastnosti vědy
 - Věda v nejširším smyslu
 - Poměr vědy k jiným oborům duchovního života
 - Organizace vědy
- O poznání vědeckém
 - Předpoklady logické
 - Některé noetické problémy
 - Metody na poznávání skutečnosti
 - Obsah vědy
 - Klasifikace věd

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘÍDÍ FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKRACH - SVAZEK 1

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

•ČIN•

PRAHA

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Hlavní teorie přírodovědecké
 - Svět fyziky a chemie
 - Prostor a čas
 - Hmota
 - Energie a mechanismus
 - O životě

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘIDI FRANTIŠEK KRUJČÍ A VASIL K. ŠKŮRČIČ • SVAZEK I

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

• ČIN •

PRAHA

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Hlavní teorie přírodovědecké
 - Svět fyziky a chemie
 - Kosmologie
 - Úpadek kosmologie(!) → Původně nauka o vesmíru, jeho elementech, vlastnostech a o jednotě jeho dějství jako součást filosofie. (Platón, Lambert, Buffon, Humboldt, Laplace)
 - Moderní věda → noetismus – místo studia vesmíru nastupuje zájem o vědy o vesmíru (místo hvězdné oblohy studujeme astronomii...) (s. 211)

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘÍDÍ FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKRLACH • SVAZEK I

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

•ČIN•

PRAHA

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Hlavní teorie přírodovědecké
 - Svět fyziky a chemie
 - Příroda
Náhrada starověkého kosmu, přirozený stav (jako racionální stav)
Empirické a racionalistické pojetí přírody
Nejasné vymezení přírody (fyzického světa) a kultury
E. R.:
 - Příroda anorganická – jevy fyzikálně chemické
 - Příroda organická – život
 - Civilisace – duch, smysl, cíl
- (s. 214)

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘIDI FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKRACH - SVAZEK 1

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

• ČIN •

PRAHA

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Hlavní teorie přírodovědecké
 - Prostor
 - Objektivní a absolutní prostor – „Až do Koperníka platila víra v objektivní prostor (s. 215) x „...že existuje absolutní a objektivně daný prostor...“ (s. 216)
 - Metageometrie – spory o fyzikální platnost neeukleidovských geometrií
 - a čas
 - Bergson a Kant

Teorie relativity

- Speciální teorie relativity
 - Relativita současnost
- Obecná teorie relativity
 - Rozšíření STR o rotační pohyby → odstředivé síly → gravitace

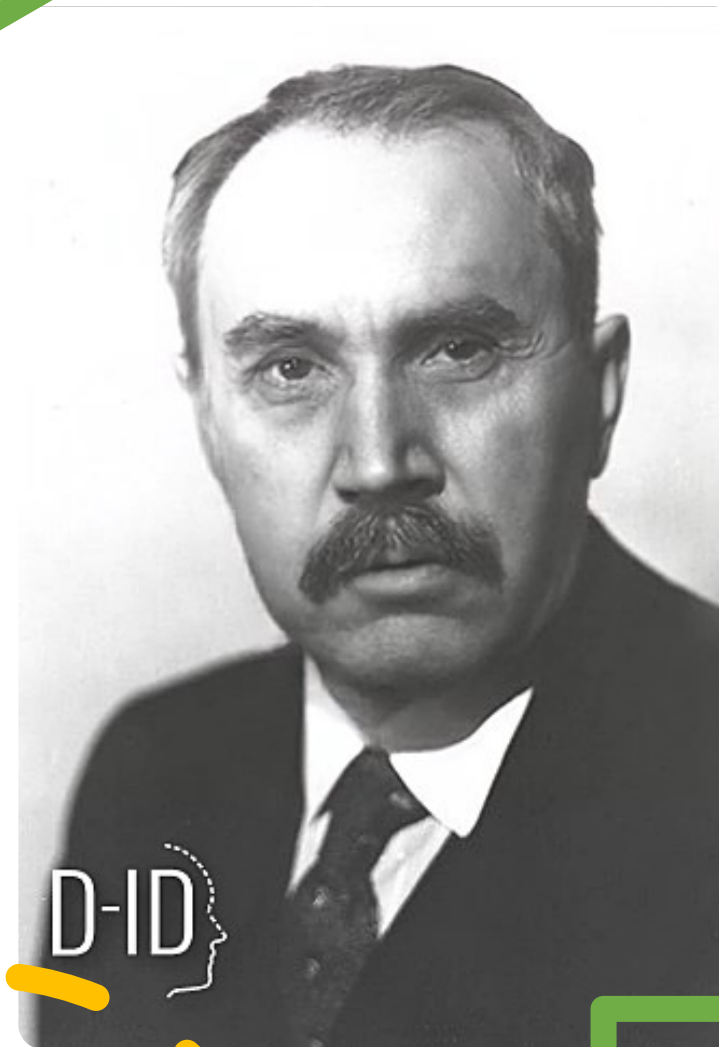
E. R. námitky:

- „fantastické“ předpoklady myšlenkových experimentů STR o dvou pozorovatelích
- pojmové konstrukce zaměňovány za skutečné fyzikální stavy
- neoprávněný předpoklad konstantní „c“

Teorie relativity

E. R. námitky:

Myšlenka, že dvě události mohou být pro jednu osobu současné a pro druhou nikoli, jest absurdní, protože jest konec konců jen jedno vědomí, které o současnosti rozhoduje. Pravím-li, že na jiné planetě jest pozorovatel, který naměří jiný čas než já, jsem to zase jen já, který jménem toho jiného pozorovatele jsem měřil. Podobně mohu sice říci, že na jiném poldníku platí jiné mravní názory; jakmile však mluvím o názorech mravních správných, nemohu ze sebe vystoupiti a říci, že kdesi jinde platí jiná správnost, neboť nemohu než sám tom, co jest správné pro celý svět. Nebo jest možno sice říci, že v každé zemi dělají jiné matematické chyby; ale není možno říci, že v jedné zemi jest dvakrát dvě čtyři a v jiné dvakrát dvě pět, protože jsem to jen já, který konec konců tento soud pronáším. Stručně by bylo lze formulovati námitky proti Einsteinovi takto: Einstein shledává, že vezmeme-li rychlost světla za neproměnnou hodnotu, dojdeme důsledku, že dvě události současné s jednoho stanoviska nejsou současné s jiného. *Tedy* jsou předpoklady Ein-steinovy theorie chybné, neboť současnost ustanovují jen já (jen ten, kdo o ní mluví, a ten nemůže tvrditi, že co jest, není).

- Myšlenka, že dvě události mohou být pro jednu osobu současné a pro druhou nikoli, iest absurdní, pretože iest koniec konci ien iedno vedomí, které o

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘIDI FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKŮRČIČ - SVAZEK 1

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Hlavní teorie přírodovědecké
 - Hmota
 - Světový éther
 - pracuje s předpokladem jeho existence a s jeho pomocí vysvětluje subatomární fyziku
 - Popírání e. spojuje pouze s Einsteinovou teorií
 - Hmota
 - Popis atomární struktury
 - Rozložení hmoty ve vesmíru
 - Domněnky o vzniku sluneční soustavy (Buffon, Kant, Laplace...)
 - Materialismus

Dnes nemá materialismus ani jediného pozoruhodného a uvědomělého zastávce: všichni se prohlašují proti němu; ale velká obtíž naší doby jest

KNIHOVNA ČESKÉ MYSLI
ŘÍDÍ FRANTIŠEK KRJČÍ A VASIL K. ŠKRACH - SVAZEK I

EMANUEL RADL

MODERNÍ VĚDA

JEJÍ PODSTATA, METODY, VÝSLEDKY

1926

•ČIN•

PRAHA

Moderní věda její podstata, metody a výsledky 1926

- Energie a mechanismus
 - Energie

Antropocentrismus

- Prostorový: „... naše hvězdná oblast tvoří jeden hvězdný svět podoby čočkovité, v němž jest naše slunce přibližně uprostřed a mléčná dráha na obvodu...“ (s. 231)
- Časový: „za miliontinu vteřiny oběhne elektron kolem jádra sedmtisícimilionkrát, kdežto země kolem slunce jednou za rok.“ (s. 229)
- Významový: člověk stojí proti přírodě jako pozorovatel, soudce a konstruktér... lidé vědoucí, co chtějí... jsou vrcholem přírody.“

Prasynovec Emanuela Rádla Petr Rádl křtí šampaňským rychlík 831/712.

Vlak R 831/712 byl pokřtěn jménem filozofa Emanuela Rádla

Za přítomnosti faráře a po nezbytném pokřtění šampaňským se za účasti zhruba tří desítek přihlížejících vydal v neděli 30. května 1999 na svoji první cestu z pražského Masarykova nádraží do Karlových Varů nově pojmenovaný rychlík 712 Emanuel Rádl. Rychlík 831/712 tak od tohoto data nese jméno po jednom z předních filozofů první republiky a prvním předsedovi Sdružení křesťanských mladých mužů YMCA. Malou slavnost na druhém nástupišti Masarykova nádraží krátce před odjezdem vlaku připravil potomek slavného profesora a provozovatel známé cestovní kanceláře v jedné osobě Petr Rádl.

Profesor Emanuel Rádl se narodil v roce 1873 v Pyšelích a zemřel v roce 1942 v Praze. Vzděláním byl biolog a později se věnoval, jak uvedl Mgr. Martin Šimsa z Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem, filozofii živé přírody. „**Stal se filozofem života, filozofem etickým a politickým, filozofem československé demokracie,**“ uvedl Martin Šimsa, který na Filozofické fakultě v Praze zaměřil svoji diplomovou práci právě na život a dílo Emanuela Rádla. „**Myslím si, že je dobře, že nám Rádla, nabídky a úkoly, se kterými se na nás obrací, bude připomínat tento rychlík,**“ řekl Martin Šimsa závěrem svého projevu.

S duchovní promluvou poté před přítomné předstoupil farář Církve československé evangelické Jan Mamula. Ten v úvodu poznamenal: „**Sešli jsme se zde proto, abychom prosili o požehnání pro tak důležitou službu, jakou je cesta tohoto vlaku.**“ Jan Mamula mimo jiné připomněl Emanuela Rádla jako člověka, který neustále hledal smysl přírody a pravdu: „**A hledání pravdy je jako cesta vlakem, cesta do otevřeného prostoru.**“

Přesně v 15.43 h se pak třívozový motorový rychlík Emanuel Rádl (843 005-0, 043 007-4, 943 002-6) vydal na svoji více než čtyřhodinovou cestu do Karlových Varů.

Na nádraží v Bubenči, kde vlak pro výstup mimořádně zastavil, byla z rozhovoru s profesorem Karlovy univerzity Ladislavem Hejdánkem pro televizní pořad Cesty výryodposlechnuta závěrečná, tato trochu nadnesená slova: „**Pojmenování vlaku po filozofovi je první pořádná věc, co se tady od Listopadu udělala.**“

Reportáž se bude vysílat 1. srpna v televizním magazínu Cesty víry na ČT1. –mmč–

Jízdě vlaku požehnal evangelický farář Jan Mamula.